

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 16 april 1896, kl. 3 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande N:o 6, i anledning af väckt fråga om förbud mot införsel, utbudande eller tillsaluhållande af tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor ingår.

Sedan friherre *W. G. von Schwerin* uti en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 102) föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke tillverkning här i riket af tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig (hvit eller gul) fosfor inginge, kunde alldeles förbjudas, dels ock att föreskrift måtte meddelas derom, att dylika tändstickor ej finge till riket införas eller härstädes hållas till salu eller utbudas,

och Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisats, i utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 11) hemställt, att Andra Kammaren ville på det sätt bifalla motionen, att Kammaren för sin del beslutade, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande huruvida ej föreskrift borde meddelas derom, att tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig (hvit eller gul) fosfor inginge, icke finge till riket införas eller der utbudas eller hållas till salu samt, derest dylik föreskrift pröfvades erforderlig, för Riksdagen framlägga förslag till lag i ämnet,

har Andra Kammaren den 27 sistlidne mars bifallit berörda Utlåtande;

hvarefter beslutet, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Till stöd för sitt yrkande har motionären anført, att fosfor vore ett farligt gift och att de lätt tillgängliga fosfortändstickorna missbrukades i brottslig afsigt, att tillverkningen medförde fara för de der vid använda arbetarne, samt att tändstickorna förorsakade eldsvådor.

I utskottsutlåtandet, till hvilket hänvisas, redogöres för lagstiftningen angående tillverkning af tändstickor, för hvilkas beredning fosfor användes, för det sätt, på hvilket ifrågavarande fråga behandlats, då den vid två föregående tillfällen (åren 1882 och 1892) varit föremål för pröfning inom Riksdagen, samt för lagstiftningen inom vissa främmande länder. Efter det utskottet på anförda skäl afstyrkt ett förbud mot fosfortändstickors tillverkning inom landet, yttrade utskottet vidare:

»I afseende på det af motionären påyrkade förbudet mot införsel, utbjudande till salu och försäljning af fosfortändstickor har utskottet deremot funnit sina åsigtter mera öfverensstämmande med motionärens, och en närmare granskning af de vådor för allmän ordning och säkerhet, som medfölja användningen af dessa tändstickor, torde visa, att ett dylikt förbud icke saknar skäl för sig.

Hvad då beträffar fosforstickornas eldfarlighet, så beror denna naturligtvis på fosfors stora lättantändlighet. Såsom bekant är och motionären äfven påpekat, behöfves för fosforstickornas antändning blott en ringa grad af friktion mot hvilket torrt ämne som helst, under det att de s. k. säkerhetständstickorna för antändning i regel fordra strykning mot ett särskildt preparerat plån. Att i följd deraf fosforstickornas eldfarlighet skall vara ganska stor, ligger i sakens natur; och de eldsvådor, som af denna orsak vållats, torde vara flera, än man i allmänhet föreställer sig.

Visserligen finnes i detta ämne blott en mycket ofullständig och föga användbar statistik, men så mycket torde dock vara känt, särskildt af tidningspressens berättelser, att de fall ingalunda varit sällsynta, då eldsvåda vållats genom ovarsamhet med fosfortändstickor, och i de många fall, då orsaken till en eldskada aldrig blir uppdragad, torde fosfor antagligen rätt ofta ha spelat en rol.

Att fosfortändstickorna vid jämförelse med säkerhetständstickor äro i långt högre grad eldfarliga och vållat flera eldsolyckor, synes utskottet ligga i sakens natur och är lätt förklarligt, då man vet, i huru

stor utsträckning fosforstickorna, icke ens af någon låda skyddade mot gnidning eller stötar, ännu användas på landsbygden och med hvilken hög grad af vårdslöshet man vanligen handterar dem.

I afseende på fosforns missbruk till förgiftningar ådagalägger den jemförelsevis fullständiga statistik, som numera i detta ämne finnes, i huru hög grad den brottsliga användningen af fosfortändstickor på senare tid tilltagit, och torde enligt utskottets åsigt mer än något annat bevisa behöfligheten af att allmänheten betages tillfälle att fritt förskaffa sig detta gift.

Såsom mest upplysande i detta ämne vill utskottet åberopa ett arbete: »Bidrag till kännedomen om förgiftningarne i Sverige under åren 1873—1892», intaget i Upsala universitetets årsskrift 1893 och författadt af en framstående yngre vetenskapsman inom medicinska fakulteten.

Enligt detta arbete uppgingo samtliga de under åren 1873—1892 till sundhetskollegium och medicinalstyrelsen inrapporterade dödsfall, hvilka på misstanke om förgiftning ledt till medikolegala undersökningar, till 1,890. Af dessa hade fosfor åstadkommit följande antal:

År 1873	12 fall,	År 1883	35 fall,
» 1874	7 »	» 1884	29 »
» 1875	11 »	» 1885	44 »
» 1876	17 »	» 1886	35 »
» 1877	11 »	» 1887	52 »
» 1878	13 »	» 1888	39 »
» 1879	21 »	» 1889	76 »
» 1880	23 »	» 1890	75 »
» 1881	25 »	» 1891	100 »
» 1882	31 »	» 1892	87 »

Summa 743 fall.

Denna siffra utgör 39,³¹ procent af samtliga under denna tid inrapporterade förgiftningar.

Fosforförgiftningarne utgjorde:

År 1873	15, ¹⁹ % af samtliga	79 inrapporterade förgiftningar,
» 1874	8, ⁸⁶ »	79 »
» 1875	12, ⁸⁶ »	89 »
» 1876	21, ⁵² »	79 »
» 1877	11, ²² »	98 »
» 1878	18, ⁰⁵ »	72 »
» 1879	21, ⁰⁰ »	100 »

År 1880	31,0	% af samtliga	74	inrapporterade	förgiftningar.
» 1881	30,86	»	81	»	»
» 1882	36,47	»	85	»	»
» 1883	45,75	»	77	»	»
» 1884	36,71	»	79	»	»
» 1885	44,00	»	100	»	»
» 1886	39,33	»	89	»	»
» 1887	52,52	»	99	»	»
» 1888	44,32	»	88	»	»
» 1889	59,84	»	127	»	»
» 1890	60,48	»	124	»	»
» 1891	67,11	»	149	»	»
» 1892	71,31	»	122	»	»

Af samtliga fosforförgiftningarne under den nämnda tiden förekommo:

År 1873	1,62	% ;	År 1883	4,71	%
» 1874	0,94	»	» 1884	3,90	»
» 1875	1,48	»	» 1885	5,92	»
» 1876	2,29	»	» 1886	4,71	»
» 1877	1,48	»	» 1887	7,00	»
» 1878	1,75	»	» 1888	5,25	»
» 1879	2,83	»	» 1889	10,23	»
» 1880	3,10	»	» 1890	10,09	»
» 1881	3,36	»	» 1891	13,46	»
» 1882	4,17	»	» 1892	11,71	»

Fosforförgiftningarnes antal har således under dessa 20 år ökat högst betydligt. Minsta antalet förekom 1874 med 7 fall, det högsta 1891 med 100 fall, således mer än fjortondubbla antalet.

Under femårsperioden 1873—77 förekommo 58 fall = 7,81 procent, och årliga medeltalet var 11,6. Under femårsperioden 1878—82 förekommo 113 fall = 15,21 procent, och årliga medeltalet var 22,6, d. v. s. nära dubbelt så stort som under föregående period. Under femårsperioden 1883—87 förekommo 195 fall = 26,24 procent, och årliga medeltalet var 39, eller mer än tre gånger så stort som under den första perioden. Under den sista femårsperioden förekommo 377 fall = 50,74 procent, och årliga medeltalet var 75,4 eller mer än sex gånger så stort som under den första perioden. De öfriga förgiftningarne hafva visserligen, äfven de, ökat i antal under dessa år, men ej närmelsevis i samma propor-

tion som fosforförgiftningarne. Då dessa år 1874 utgjorde endast 8,⁸⁶ procent af samtliga inrapporterade förgiftningar, hade de 1892 stigit till 71,⁸¹ procent deraf.

Till jemförelse må här anmärkas, att arsenikförgiftningarne under förevarande tjugu år utgjort 405 eller 21,⁴³ procent af samtliga förgiftningar, och att de varit i aftagande. Största antalet, 36, förekom år 1873; under de följande åren höll sig antalet temligen konstant till och med år 1879, men sjönk 1880 ned till endast 11 fall, det minsta antalet, för att sedan å nyo stiga något och har under de sista 10 åren hållit sig temligen konstant.

Förgiftningarne medelst fosfor ha varit fördelade på de olika könen sålunda, att de drabbat 41 män och 702 qvinnor eller 5,³² procent det manliga och 94,⁴⁸ procent det qvinliga könet. Af dessa qvinnor voro 43 hustrur och 17 enkor. Beträffande de förgiftades ålder finnas i de officiella rapporterna ej fullständiga upplysningar. Hvad som i detta afseende inhemtats, torde dock förtjena anföras. Af 371 med fosfor fögiftade personer af qvinligt kön voro 6 under 1 år samt 6 öfver 1, men under 10 år; 35 voro mellan 10 och 19 år, deraf ingen under 15 år; 227 voro mellan 20 och 29 år; 78 voro mellan 30 och 39 år; 16 voro mellan 40 och 49 år, samt 3 mellan 50 och 59 år. Häraf framgår, att med undantag af de minderåriga voro nästan alla i de år, som ligga mellan puberteten och menopausen, och att dessa förgiftningar räkna sina offer hufvudsakligen bland unga personer. Hvad förgiftningarne af personer af mankön beträffar, voro de temligen likformigt fördelade på de olika ålderklasserna.

Ändamålet med eller orsaken till förgiftningarne under nämnda 20 år var:

fosterfördrifning i	616 fall	eller	82, ⁹¹ %
sjelfmord	» 74	»	» 9, ⁹⁶ »
mord.....	» 20	»	» 2, ⁶⁹ »
olycksfall.....	» 2	»	» 0, ²⁷ »
qvacksalfveri ...	» 1	»	» 0, ¹³ »
obestämda	» 30	»	» 4, ⁰⁴ »
Summa	743 fall	och	100, ⁰⁰ %

Fosfor synes i allmänhet hafva användts i form af tändsatser å vanliga fosforstickor, i några fall i form af rättmos. Vanligen hafva tändsatserna afskrapats, uppslammats i någon varm vätska, såsom vatten,

mjök eller kaffe, och förtärts på detta sätt. Äfven finnes exempel på, att fosfor afbitits direkt från stickorna.

Så långt statistiken. Flera siffror torde ej behöfvas för att visa, i hvilken förfärande grad missbruket af fosfor tilltagit på de senare åren och huru nödvändigt det är att snart göra slut på det onda. Man får härvidlag icke förgäta, att det med all sannolikhet endast är en ringa del af det verkliga missbruket, som genom den officiella statistiken om dödsfall blir bekant; för hemlighållandet af de flesta sjukdomsfallen torde anförvanners och vänners förtegenhet, vederbörandes vistelse i aflägsna eller folkfattiga orter samt läkarens tystlåtenhetspligt enligt 60 § af instruktionen draga försorg.

Detta fosfortändstickornas missbrukande till förgiftning i förening med deras obestridliga eldfarlighet gör, att utskottet för sin del måste gilla motionärens åsigt, att dylika tändstickors utbudande till salu och försäljning inom landet äfvensom deras införande från främmande land böra förbjudas. På den möjliga invändningen, att genom ett sådant förbud allmänheten skulle nödgas köpa de något dyrare s. k. säkerhetsständstickorna, anser sig utskottet kunna genmäla, att dylika tändstickor numera — på grund af senare tidens konkurrens inom tändsticksfabrikationen — kunna köpas så billigt, att det ökade priset ej torde vara af afsevärd betydelse ens för den mindre bemedlade, och att det möjliga fördyrandet af varan fullt uppväges af de fördelar, som ett dylikt försvinnande ur vårt lands marknad af fosfortändstickorna skulle medföra. Vårt land är för öfrigt härvidlag i den gynsamma belägenhet, att det större behof af s. k. säkerhetsständstickor, som skulle bli en följd af det ifrågasatta förbudet, med största lätthet kan fyllas af inhemsk tillverkning, utan att någon införsel utifrån behöfver förekomma.

Med hänsyn till den åsyftade verkan af ett dylikt förbud har det väl erinrats, att, äfven om tillgången på fosfor derigenom skulle minskas, andra giftmedel det oaktadt finnas i tillräcklig mängd qvar till de brottsliga förfogande. Ett godkännande af sådan invändning skulle dock i sjelfva verket innebära ett förnekande af de hos oss sedan lång tid tillbaka följda grundsatser, hvilka fått sitt uttryck i gällande giftstadga och åtskilliga andra författningar. Äfvenså har framhållits det förment origtiga eller åtminstone för rättskänslan föga tilltalande uti att inom vårt land tillåta förfärdigande och utskeppning af en vara, hvars införsel till och försäljning inom samma land är förbjuden; men i detta hänseende torde åter böra bemärkas, att i många stora länder, både europeiska och transatlantiska, vanan eller rent af behofvet fort

farande kräver tillförsel just af den vara, som vi för vår del och i våra förhållanden visserligen finna både umbärlig och skadlig, men som hos dem ännu icke veterligen blifvit öfverflödigt eller ens gifvit anledning till missnöje, och för hvilken de, lika väl som vi, när som helst kunna skydda sig genom ett införselsförbud.»

Första Kammarens tillfälliga utskott, som icke funnit något att erinra emot hvad sålunda blifvit anfördt, få alltså hemställa,

att Första Kammararen måtte biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Stockholm den 13 april 1896.

På utskottets vägnar:

Robert Dickson.

Reservation

af herrar *R. Dickson* och *F. O. Bremberg*.

Herr *T. A. Säve* har icke inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende.